

TÜRK PETROL KANUNU YENİDEN DÜZENLENMELİ

A. Uğur Gönülalan
Jeofizik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı



Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından bu yana 1926 yılında kabul edilip, 1954 yılında 6326 sayılı Kanun'la iptal edilen 792 sayılı birinci, 1954 yılında kabul edilen ve yapılan altı değişikliğe rağmen iptal edilmeyen 6326 sayılı ikinci ve bu kanunu iptal edecek olan 5574 sayılı TBMM'de kabul edilen kanun üçüncü kanunumuz olacaktır. Petrol sektörünün yeniden yapılanma sürecinde 4 Aralık 2003 tarihinde çıkarılan 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu ve 18 Şubat 2001 tarihinde kabul edilen 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu'na halen yürürlükte olan 6326'nın içindeki bazı bölümler dahil edilmiştir. Sadece çıkarılan kanunlarla ilgili değil, 6326'nın geriye kalan arama ve üretim bölümlerinin de yeni bir kanun ile düzenlenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, 6326 sayılı Kanun'daki engeller şöyle sıralanabilir:

"Ruhsat sayılarındaki kısıtlamalar. Süresi sona eren bir sahaya aynı şirketin bir yıl müracaat edememesi. Deniz ve kara sınırlarının kıyı çizgisiyle ayrılması. Devlet hissesi. Mevzuat kirlenmesi. Kur politikası. Ekonomik stabilizasyon. Yabancı şirketlerin arama üretim faaliyetlerinden dağıtım ve pazarlama faaliyetlerine geçmelerindeki cazip koşullar."

TBMM'de kabul edilen 5574 sayılı Türk Petrol Kanunu'nda getirilen temel düzenlemeler şöyle sıralanabilir:

- Petrol arama ve üretim faaliyetinde bulunmak için yapılan başvurunun değerlendirilmesinde 6326 sayılı mevcut Yasa'nın ilk kriteri olan "talebin milli menfaatlere uygun olması" ölçütü yasadan çıkarılarak, bir anlamda; öncelikle ülke yararını gözetme anlayışı ve kamu menfaatleri terk edilmiştir.
- Yabancı devletlerin doğrudan doğruya veya dolayısıyla idaresinde etkili olabilecekleri şirketler ile yabancı bir devlet için veya yabancı bir devlet namına hareket eden şahısların, petrol faaliyetinde bulunamayacakları, mülk edinemeyecekleri, tesis kuramayacakları hükmü çıkarılarak; stratejik öneme sahip bir konuda yabancı devletlerin belirleyici olması önündeki engeller kaldırılmıştır.
- Ülke içinde üretilen ham petrol ve doğalgaz ile bunlardan elde edilen petrol ürünlerinin kara sahalarında yüzde 65'i ve

deniz sahalarında yüzde 55'inin memleket ihtiyacına ayrılması zorunluluğu kaldırılarak; yabancı şirketlere ürettikleri petrol üzerinde sınırsız tasarrufta bulunarak, tamamını ihraç etme hakkı getirilmiş, olağanüstü durumlarda bile ülkede üretilen petrolün ülke içinde kullanılması, memleket ihtiyacını gözetme durumu ortadan kaldırılmıştır.

- "Sınırlara 5 kilometre mesafede, tarihi, dini yer veya tesise, su tesisine bir yol veya umumi geçide 60 metre mesafede, şehir veya kasaba, belediye imar sahası dahilinde petrol faaliyeti Bakan müsaadesi olmadan yapılamaz" hükmü mevcut yasadan çıkarılarak, yabancı şirketlere sınır tanımaksızın her yerde faaliyette bulunma hakkı getirilmiştir.
- Arama ruhsatlarından hektar başına alınan devlet hakkı geliri tamamen kaldırılarak gelir kaybı yaratılmıştır.
- Ülkemizde üretilen ham petrolden alınan yüzde 12.5'lik devlet hissesi oranının, günlük üretim miktarına göre kademeli olarak yüzde 2'ye kadar indirilmesi sonucu, üretimden sağlanan ülke mevcut geliri şirketler lehine yüzde 50-85 azaltılmaktadır.
- Petrol şirketlerine; petrol faaliyeti için yapmış olduğu yatırımların transfer tarihindeki cari kur üzerinden, harice transferi

tamamlanmaya kadar, Devlet Hissesi hariç, kurumlar ve gelir vergisinden muaf olacakları, safi kazançları üzerinden ödemekle mükellef buldukları vergiler toplamının yüzde 40 oranını geçmeyeceği ve geniş KDV istisnaları gibi bir dizi vergi muafiyetleri de getirilmiştir.

• *Geçici Madde 1 ile “ Kara ruhsatları 5574 sayılı Kanun hükümlerine tabidir.” Ancak “Deniz ruhsatları bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk uzatım tarihinden itibaren bu kanun hükümlerine tabiidir” ifadesi kara ve deniz ruhsatlarının uygulanmasında zorluklar ve bir anlamda çifte standart uygulanmasını getirecektir.*

• *Ayrıca 27 Şubat 2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümlerine bağl olmaksızın çalıştırılması ve 19 Nisan 1926 tarih ve 815 sayılı Kabotaj Kanunu’ndan istisna tutulması kanununun düzeltilmesi gereken bir başka maddesidir.*

Özetle 2002 yılından itibaren 2006 yılına kadar geçen süreçte ihtiyaç olan ve düzenlenmesi gereken maddeler göz ardı edilmiştir. Örneğin 2004 yılsonu üretim rakamlarına bakıldığında, Devlet Hissesi 6326’ya göre 99 milyon dolar iken, 5574 sayılı Kanun ile 39 milyon dolara, yani devletin alacağı pay yüzde 40’lara inmektedir. Ayrıntıda bakılacak olursa, TPAO’nun ödediği 61 milyon dolar, bu kanun ile 28 milyon dolara yani yüzde 46’sına düşmektedir. Sadece üretim yapan özel şirketlerin ise; 25.3 milyon dolar iken 7.6 milyon dolara yani yüzde 30’una gerilemektedir. Gaz üretimindeki Devlet Hissesi ise; 12 milyon dolar iken 5 milyon dolara düşmektedir. Arama yatırımı yapan şirketlerin devlet hissesinin düşmesi normal karşılanabilecek olsa bile, ülkemizde sadece üretimle uğraşan şirketlerin devlet hissesinin düşürül-

mesi sakıncalıdır. Devlet hissesinin makul ölçüde düşürülmesi özellikle deniz alanlarında indirim uygulanması doğaldır. Çünkü denizlerdeki yatırım boyutu kara alanlarına göre oldukça yüksektir. Devlet hissesinin düşürülmesi yerine, alınacak makul miktarın bir kısmının arama yatırımı havuzunda toplanıp arama yatırımı yapan şirketlere teşvik olarak verilmesi daha uygun olacaktır.

Ayrıca gözden kaçırılmaması gereken bir başka husus ise; Devlet adına denetim erkini yerine getirecek olan Petrol İşleri Genel Müdürlüğü’nün yapılanması ve mali olarak güçlendirilmesidir.

Sonuç olarak; 6326 sayılı Petrol Kanunu değişikliğiyle ilgili olarak; ulusal petrol politikamız doğrultusunda, ruhsat tekelleşmesi, milli menfaatlerin korunmasının kaldırılıyor olması ve böylece ihracat sınırlamasının kaldırılması; yabancı bir devletin, özellikle Türkiye karşıtı bir yabancı devletin, ruhsatlarımızda petrol bulması durumunda ürettiği petrolün tamamını ihraç etme hakkına sahip olması; devlet hisselerinin yüzde 1’e kadar düşürülmesi ile bulunan petrolün ülkemize bir faydası olmayacağını bir kere daha hatırlatmakta fayda vardır. ■

